

CCJE(2022)4

Strazbur, 2. decembar 2022.

KONSULTATIVNO VIJEĆE EVROPSKIH SUDIJA (CCJE)

**Mišljenje CCJE br. 25 (2022):
o slobodi izražavanja sudija**

Sadržaj

I. Uvod.....	3
II. Svrha i obim primjene mišljenja.....	3
III. Pregled domaćih propisa i prakse	4
IV. Opšta načela.....	6
V. Ograničavanje slobode izražavanja / kontroverzni slučajevi.....	9
1. Istupanja u vezi sa sudskim postupcima.....	9
2. Istupanja u vezi sa javnim raspravama.....	11
3. Istupanja u vezi sa pitanjima od značaja za pravosuđe kao instituciju	11
4. Javna kritika upućena pravosuđu / drugim sudijama	12
5. Aktivni politički mandat / raniji politički mandat	12
VI. Očuvanje nezavisnosti pravosuđa kao zakonska i/ili etička dužnost sudija, udruženja sudija i vijeća za pravosuđe	13
VII. Etička dužnost sudija da javnosti predstavljaju rad pravosuđa	14
VIII. Korištenje društvenih medija od strane sudija	15
1. Sloboda izražavanja sudija na mreži i van nje.....	15
2. Izrada smjernica za korištenje društvenih mreža od strane sudija.....	15
a) Definicija društvenih medija	15
b) Primjenjivost opšteg pravila o suzdržanosti sudija	16
c) Prilagođavanje ponašanja sudija specifičnim izazovima komunikacije putem društvenih medija	16
d) Transparentno korištenje društvenih medija (podliježe odobrenju)	17
e) Važnost obuke sudija za korištenje društvenih medija.....	17
IX. Preporuke	18

I. Uvod

1. U skladu sa mandatom koji mu je dodijelio Komitet ministara, Konsultativno vijeće evropskih sudija (CCJE) izradilo je Mišljenje o slobodi izražavanja sudija.
2. Ovo Mišljenje je izrađeno na osnovu prethodnih Mišljenja CCJE-a, Velike povelje sudija (2010) i relevantnih instrumenata Savjeta Evrope, posebno Evropske povelje o zakonu za sudije (1998) i Preporuke CM/Rec(2010)12 Komiteta ministara o sudijama: nezavisnost, efikasnost i odgovornost, Izvještaju Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) o slobodi izražavanja sudija (CDLAD(2015)018). Uzeta su u obzir i Osnovna načela UN-a o nezavisnosti pravosuđa, Bangalorski principi sudijskog ponašanja i Izveštaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, koji se takođe bavi ostvarivanjem slobode izražavanja od strane sudija¹. Pored toga, razmatrane su i neobavezujuće smjernice Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC) o korištenju društvenih medija od strane sudija i izvještaji Evropske mreže pravosudnih vijeća (ENCJ). Konačno, Mišljenje se oslanja i na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP).
3. Mišljenje takođe uzima u obzir odgovore članova CCJE-a na upitnik o slobodi izražavanja sudija, kao i sažetak ovih odgovora i preliminarni nacrt koji je izradila ekspertkinja Savjeta Evrope, gđa Jannika Jahn.

II. Svrha i obim primjene Mišljenja

4. Mišljenje se bavi slobodom izražavanja sudija i razmatra glavne aspekte istupanja sudija. U njemu se obrađuje pravna i etička dužnost sudije da istupa u javnosti kako bi se očuvala vladavina prava i demokratija, kako domaćem tako i na evropskom i međunarodnom planu. Mišljenje se bavi istupima sudija na teme od značaja za pravosuđe, kao i kontroverznim temama od interesa za javnost, te istražuje suzdržanost koju sudije moraju imati. Mišljenje se takođe bavi istupanjem sudija unutar i van suda. Mišljenje ima za cilj da sudijama pruži opšte smjernice i postavi širi okvir za aktuelnu diskusiju o tome koje parametre trebaju uzeti u obzir kod ostvarivanja svog prava na slobodu izražavanja. Cilj Mišljenja nije da definiše minimalni obim slobode izražavanja sudija.
5. U svrhu ovog Mišljenja, zahtjev u pogledu suzdržanosti sudija je stoga definisan kao obaveza suzdržanosti koju sudiji nameće ili samo pravosuđe ili zakonodavac. Za pravne parametre, Mišljenje se oslanja na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Kada su u pitanju stavovi o etičkim smjernicama i preporukama datim u ovom Mišljenju, CCJE se oslanja na svoje nalaze. (Samo)ograničavanje sudija obuhvata pojmove sudijske diskrecije, suzdržanosti i razboritosti.
6. U razmatranju slobode izražavanja sudije kao pojedinca, Mišljenje uzima u obzir djelimično suprotstavljene, i djelimično komplementarne interese. Oni obuhvataju pravo sudije pojedinca na slobodu izražavanja, kao i pravo javnosti da bude informisana

¹ Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48.

o pitanjima od javnog interesa, pravo na pravično suđenje, uključujući suđenje pred nepristrasnim i nezavisnim sudom, i pretpostavku nevinosti. Mišljenje takođe odražava principe na kojima se zasnivaju ova prava. Načelo podjele vlasti je osnov slobode govora sudija, ako je riječ o pitanju od javnog interesa kao što je funkcionisanje pravosudnog sistema. Vladavina prava osigurava jednakost svih (i građana i državnih subjekata) pred zakonom. Njena djelotvornost dijelom zavisi od povjerenja javnosti u nezavisnost i autoritet pravosuđa. Podjela vlasti zahtijeva kako nezavisnost sudstva, tako i slobodu izražavanja sudija, što dovodi do kolizije između nastojanja da se spriječi da se sudije ponašaju kao političari dok se, u isto vrijeme, podržava njihova sloboda izražavanja kao dokaza nezavisnosti sudstva.

7. Mišljenje obuhvata i sudije koje istupaju ili pišu u ime pravosudnih udruženja, sudova ili vijeća za pravosuđe. Ono se ne odnosi na penzionisane sudije budući da oni uživaju isto pravo na slobodu izražavanja kao i sve druge osobe, osim kada su u pitanju povjerljive informacije do kojih su došli u sklopu vršenja svoje dužnosti.
8. U okolnostima u kojima javnost ne može uvijek jasno napraviti razliku između sudije koji djeluje u privatnom ili profesionalnom svojstvu, Mišljenje se bavi istupanjem sudija kao nosilaca javne funkcije.
9. Mišljenje se ne bavi pitanjima koja se tiču obrazloženja sudija u njihovim presudama, budući da se tu radi o vršenju sudijske dužnosti, a ne o ostvarivanju prava pojedinca.
10. U svrhu ovog Mišljenja, pojam medija obuhvata štampane, emitovane i internetske medije, uključujući i usluge audio i video streaminga².

III. Pregled domaćih propisa i prakse

11. Odgovori članova CCJE-a na upitnik za izradu ovog Mišljenja³ daju pregled aktuelnih propisa i prakse država članica.
12. Države članice savjeta Evrope garantuju sudijama pravo na slobodu izražavanja. Obim zaštite varira među državama članicama. U mnogim državama obuhvaćene su izjave i mišljenja iznešena izvan suda, privatno ili javno, a u vezi sa profesionalnim kapacitetom sudija, kao i izjave date izvan suda u interesu pravosuđa. U pojedinim zemljama, sudije imaju imunitet od tužbe za sve što je rečeno na sudu, osim ako se ne utvrdi *mala fides*.
13. Sloboda izražavanja sudija je ograničena u svrhu očuvanja povjerljivosti postupka, internih sudskih pitanja i procesnih prava stranaka u postupku. U svim državama članicama, sudijama je zabranjeno da otkrivaju povjerljive informacije do kojih su došli u okviru obavljanja svojih dužnosti, a koje su relevantne za postupke koji su u toku i čime bi se mogla narušiti prava stranaka u postupku. Sudije imaju obavezu čuvanja profesionalne tajne.

² CCJE je usvojio definiciju medija kao što je navedeno u Dodatku i Preporuci CM/Rec(2022)11 Komiteta ministara o načelima upravljanja medijima i komunikacijama, stav 4.

³ Vidi <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-25-on-the-freedom-of-expression-of-judges>.

14. U velikoj većini država članica, sudije podliježu pravnoj i/ili etičkoj obavezi suzdržavanja koja za cilj ima očuvanje nezavisnosti i nepristrasnosti i povjerenja javnosti u pravosuđe, kao i pravilnog postupanja i dostojanstva pravosuđa. Pravila o istupanju sudija razlikuju se među državama članicama.
15. Kao opšte pravilo ili praksa, većina država članica zabranjuje ili poziva sudije da se suzdrže od davanja komentara na svoje i postupke drugih sudija koji su u toku. Neke države članice su ovo pravilo proširile i na predmete koji su okončani, uključujući i predmete drugih sudija. Međutim, ponegdje se pravi izuzeci kada su u pitanju rasprave o sudskoj praksi u okviru akademskog rada sudija, kao profesora prava ili u profesionalnom okruženju. U mnogim državama, sudije podliježu etičkoj ili ugovornoj obavezi da ne odgovaraju na javnu kritiku u vezi sa svojim predmetima.
16. Obim u kom sudije mogu učestvovati u javnim raspravama o pitanjima od političkog ili društvenog značaja, zakonu, pravosuđu ili sudovanju, i izražavati svoje stavove o ovim pitanjima u medijima, razlikuje se među državama članicama. Isto važi i za pravo sudija da vrše politički mandat ili da učestvuju u političkim demonstracijama.
17. U pojedinim zemljama od sudija se generalno traži da se uzdrže od upuštanja u kontroverzne političke debate, uključujući, između ostalog, javno kritikovanje drugih državnih organa u napadačkom tonu ili uplitanje u partijsku politiku podržavanjem ili kritikom određenih partija ili političara. U drugim državama članicama, sudije se moraju pobrinuti da ne ostave utisak o čvrsto zauzetom stavu po određenom pitanju. Nekoliko država članica sudijama dozvoljava da javno komentarišu zakonske prijedloge ili zakon uopšte, posebno kada udruženja sudija daju ove komentare. Čak i ako je to dozvoljeno, države članice izvještavaju da sudije rijetko javno daju izjave o političkim pitanjima.
18. U većini država članica, sudije mogu da komentarišu pitanja koja se tiču pravosuđa, pravilnog postupanja i nezavisnosti ili podjele vlasti, pod uslovom da je njihova kritika zasnovana na činjenicama i argumentima i da se u javnost ne iznose interna pitanja koja se tiču pravosuđa. U nekim državama članicama javno istupanje u određenim okolnostima tumači se kao etička dužnost, posebno u odgovoru na političke napade na pravosuđe. U tom cilju, sudijama viših sudova ponekad se daje veća sloboda izražavanja. Međutim, u nekim zemljama takvo ponašanje je dovelo do kritika javnosti. Stoga nije neuobičajeno da sudije moraju iscrpiti interne mehanizme, ako su oni dostupni u pravosuđu, prije nego što izađu u javnost ili se ne oglašavati u situacijama u kojima pravosuđe namjerava izdati zvanično institucionalno mišljenje.
19. Javna kritika drugih sudija ili pravosuđa predstavlja izvor zabrinutosti. Kritikovanje drugih sudija ili drugih subjekata u pravosudnom sistemu, kao što su tužioci ili branioci, smatra se neetičkim ponašanjem ili kršenjem dugogodišnje prakse u pojedinim državama članicama, posebno kada se iznosi bez uvažavanja, u ponižavajućem i uvredljivom tonu ili ako prenosi generalno negativnu sliku o cjelokupnom pravosuđu.
20. U većini država članica koje su odgovorile na upitnik, sudije ne smiju biti članovi političkih stranaka niti se upuštati u bilo kakve političke aktivnosti, budući da se to smatra podrivanjem nezavisnosti pravosuđa i negativno utiče na povjerenje javnosti u pravosuđe.

⁴ Tačnije, takva ograničenja su sadržana u ustavu, zakonskim odredbama, kodeksima ponašanja, etičkim kodeksima ili su dio dugogodišnje prakse u pravosuđu.

U nekim slučajevima, ustavno ili zakonsko pravilo nespojivosti eksplicitno se proširuje i na članstvo u zakonodavnim ili izvršnim organima na evropskom, nacionalnom ili lokalnom nivou. U mjeri u kojoj se smatra nespojivim sa njihovom pravosudnom funkcijom, neke zemlje sudijama dozvoljavaju da vrše politički mandat ukoliko uzmu odsustvo. Među njima, u nekim državama članicama sudije podliježu etičkoj obavezi čuvanja ugleda pravosuđa. Neke zemlje dozvoljavaju sudiji da se bavi političkim aktivnostima uporedo sa vršenjem svoje sudijske funkcije. U tom slučaju, od sudija se traži da izbjegavaju političko djelovanje koje utiče na nepristrasno obavljanje njihove sudijske dužnosti. U nekoliko zemalja, sudije podliježu zabrani učešća na javnim skupovima, posebno kada su takvi skupovi političke prirode.

21. Korištenje društvenih medija je vrlo aktuelna tema. U više država članica, sudije u sve većoj mjeri koriste društvene medije. Međutim, malo kodeksa ponašanja daje konkretne praktične smjernice u tom pogledu. Tamo gdje je to slučaj, primjenjuje se opšta obaveza suzdržanosti sudija ili se poziva na oprez kako bi se izbjeglo narušavanje nezavisnosti, nepristrasnosti ili povjerenja javnosti u pravosuđe.
22. U nekoliko država članica bilježi se povećanje zakonskih ili etičkih ograničenja slobode izražavanja sudija. Nasuprot tome, u više država članica, zahtjevi u pogledu suzdržanosti su ublaženi, što je dovelo do povećanog javnog angažmana sudija, posebno putem društvenih medija. U cjelini gledano, mnoge države članice vide potrebu za raspravom o sudijskoj etici, uz određivanje odgovarajućeg sadržaja i ograničenja slobode izražavanja sudija kao važnog zadatka.
23. Registrovani su i neki slučajevi u kojima su sudije disciplinski odgovarale zbog izjava koje su dali. Na primjer, izjave u sudnici tokom postupka koje dovode u sumnju nepristrasnost sudije, kao što su rasistički komentari, rezultirale su disciplinskim postupkom. Prije izricanja disciplinske mjere, disciplinski organi većine država članica razmatraju prirodu i ozbiljnost ograničenja slobode izražavanja, uključujući elemente kao što su specifičan položaj sudije, sadržaj i način davanja izjave i kontekst u kome je ona data, kao i prirodu i težinu disciplinske mjere koju organ namjerava izreći. Razrješenje sudije može se primijeniti samo kao krajnja mjera.

IV. Opšta načela

24. Kao što je navedeno u članu 10. EKLJP, svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i primanja i prenošenja informacija i ideja bez ograničavanja od strane organa javne vlasti i bez obzira na granice.
25. Sloboda izražavanja predstavlja jedan od bitnih temelja demokratskog društva, jedan od osnovnih uslova za njegov napredak i razvoj svake osobe⁵. Iz toga proizilazi da se izuzeci od ove slobode moraju striktno tumačiti i da se potreba za bilo kakvim ograničenjima mora uvjerljivo utvrditi⁶.

⁵ Vidi ESLJP *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 07.12.1976, predstavka br. br. 5493/72, st. 49.

⁶ Vidi ESLJP *Stoll protiv Švajcarske* [Vv], 10.12.2007., predstavka br. br. 69698/01 § 101, ponovljeno u predmetu *Morice protiv Francuske* [Vv], 23.04.2015, predstavka br. br. 29369/10, st. 124.

26. CCJE ima širok pogled na lični obim prava na slobodu izražavanja sudija kao prava pojedinca⁷. Shodno tome, sudije uživaju pravo na slobodu izražavanja kao i svi drugi građani. Pravo na slobodu izražavanja sudija proteže se i na lična mišljenja izražena u vezi sa vršenjem njihove funkcije i daje im pravo da daju izjave izvan suda, kao i na sudu, kako u javnosti tako i privatno, i da učestvuju u javnim raspravama i društvenom životu uopšte.
27. Međutim, institucionalna i državna priroda sudijske funkcije daje ambivalentan karakter slobodi izražavanja sudije kao pojedinca. Istupanja sudija mogu uticati na sliku javnosti o pravosudnom sistemu, jer ih javnost generalno može doživjeti ne samo kao subjektivne, već i kao objektivne ocjene i pripisati ih cijeloj instituciji.
28. U vršenju svoje službene funkciji, sudije imaju istaknutu ulogu u društvu kao garant vladavine prava i pravde⁸. Sama suština sudijske funkcije je sposobnost da se strane u sporu sagledaju na objektivan i nepristrasan način. Za sudije je podjednako važno da budu percipirani na ovakav način⁹. To je zato što im je potrebno povjerenje javnosti u njihovu nezavisnost i nepristrasnost kako bi bili uspješni u izvršavanju svojih dužnosti¹⁰ i u očuvanju autoriteta pravosuđa u rješavanju sporova ili utvrđivanju krivice ili nevinosti optuženih lica¹¹. Iz toga proizilazi da sudije svojim ponašanjem moraju afirmisati ove vrijednosti¹². Stoga je legitimno da država nametne sudijama obavezu suzdržanosti, vodeći pri tome računa o njihovoj ulozi u društvu¹³.
29. Uzimajući u obzir gore navedene premise, „obaveze i odgovornosti“ iz člana 10(2) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) dobijaju poseban značaj kada su u pitanju istupanja sudija¹⁴. Što se tiče zakonskih ograničenja slobode izražavanja sudija, ovaj član predviđa da ona moraju biti propisana zakonom i neophodna u demokratskom pravnom poretku da bi služila legitimnoj svrsi. Legitimni ciljevi, kako je definisano u ovom članu, uključuju očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva i

⁷ Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12; *Wille protiv Lihtenštajna* [Vv], 28.10.1999, predstavka br. 28396/95, st. 62. Prema ESLJP, samo vršenje sudijskih dužnosti, odnosno izjave date u vezi sa administrativnim poslovima, nije obuhvaćeno slobodom izražavanja prema članu 10. EKLJP, vidi *Harabin protiv Slovačke*, 20.11.2012, predstavka br. 58688/11, st.151.

⁸ Vidi CCJE Magna Carta, stav 1; vidi i ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 164.

⁹ Vidi ESLJP *Castillo Algar protiv Španije*, 28.10.1998., predstavka br. 28194/95, st. 45; i slavnu sentencu sudije lorda Hewarta: "Nije dovoljno samo izvršiti pravdu, već se treba i vidjeti da je ona izvršena" R. v. Sussex Justices, ex parte McCarthy, (1924) 1 K.B. 256 na 259.

¹⁰ Kao što je takođe prepoznao ESLJP, vidi *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 164; *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009, predstavka br. 29492/05, st. 86, *Morice protiv Francuske* [Vv], 23.04.2015, predstavka br. 29369/10, st. 128-130; *Kyprianou protiv Kipra* [Vv], 15.12.2005, predstavka br. 73797/01, st. 172.

¹¹ ESLJP *Morice protiv Francuske* [Vv], 23.04.2015, predstavka br. 29369/10, st. 129; *Di Giovanni protiv Italije*, 9.7.2103, predstavka br. 51160/06, st. 71.

¹² Vidi Preporuku CM/Rec(2010)12 Komiteta ministara o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, stav 21. i stav 69. obrazloženja. Vidi takođe Bangalorski principi sudijskog ponašanja, stavovi 1.6, 2.2, 2.4, 3.2, 4.6; Osnovna načela nezavisnosti pravosuđa, princip 8; Art. 4.3 Evropska povelja o zakonima za sudije; Međunarodno udruženje sudija, Univerzalna povelja sudija (1999., ažurirana 2017.), čl. 3- 5, 6-2.

¹³; Vidi Izvještaj Venecijanske komisije o slobodi izražavanja sudija, CDLAD(2015)018, st. 80–81; ESLJP, vidi *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 162, takođe za polje slobodne procjene koja se ostavlja državama.

¹⁴ Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 162.

i zaštitu povjerljivosti postupka. Pored toga, prava drugih, kao što je garancija pretpostavke nevinosti, služe kao legitimni ciljevi za ograničavanje slobode izražavanja. U nedostatku legitimnog cilja, ograničavanje prava sudije na slobodu izražavanja može se javiti kao nelegitimna odmazda protiv sudije zbog neželjene kritike¹⁵. U većini država članica, etička ograničenja slobode govora sudija koriste se u slične svrhe¹⁶.

30. Ograničavanje slobode govora zahtijeva obrazloženje. U praksi Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), ograničavanje prava se smatra neophodnim u demokratskom društvu kao odgovor na neku „goruću društvenu potrebu“ i kada je „srazmjerno legitimnom cilju kome se teži“¹⁷. Srazmjernost određene mjere nalaže da to bude najmanje restriktivna mjera¹⁸.
31. Iz toga proizilazi da se mora uspostaviti ravnoteža između osnovnog prava sudije kao pojedinca na slobodu izražavanja i legitimnog interesa demokratskog društva da se očuva povjerenje javnosti u pravosuđe¹⁹. Bangalorskim principima utvrđena su dva osnovna pitanja u vezi s tim. Prvi je da li bi angažman sudije mogao razumno da ugrozi povjerenje u njegovu nepristrasnost. Drugo je da li takav angažman može nepotrebno izložiti sudiju političkim napadima ili biti u suprotnosti sa dostojanstvom sudijske funkcije. Ako je bilo šta od toga slučaj, sudija treba da izbjegne takav angažman²⁰. Pitanje koje se stoga postavlja jeste da li je u određenom društvenom kontekstu i u očima razumnog i informisanog posmatrača, sudija bio uključen u neku aktivnost koja bi objektivno mogla ugroziti njegovu nezavisnost ili nepristrasnost²¹. Važni kriterijumi koje treba uzeti u obzir su sam sadržaj izjave i okolnosti, kontekst i cjelokupna situacija u kojoj je izjava data, uključujući i poziciju dotičnog sudije²².
32. Da bi se postigla razumna ravnoteža, stepen do kojeg sudije mogu i treba da budu društveno angažovane zahtijeva odgovarajuće razmatranje²³. Treba uzeti u obzir da javni istupi sudije mogu doprinijeti zaštiti vladavine prava i podjele vlasti.
33. Korektivnim mjerama, poput izuzeća ili samoizuzeće sudije, treba dati prednost u odnosu na generalno preventivno ograničavanje slobode izražavanja sudija s ciljem izbjegavanja takvih situacija.

¹⁵ Vidi ESLJP *Miroslava Todorova protiv Bugarske*, 19.10.2021, predstavka br. 40072/13.

¹⁶ Poput Bangalorskih principa, neki od njih se odnose na dostojanstvo sudijske funkcije umjesto na autoritet pravosuđa, stav 4.6 Bangalorskih principa. Za povjerljivost, vidi stav 4.10 Bangalorskih principa.

¹⁷ Vidi, na primjer, *ESLJP Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, stav 158.

¹⁸ Vidi ESLJP *Perinçek protiv Švajcarske* [Vv], 15.10.2015, predstavka br. 27510/08, st. 273.

¹⁹ Vidi Mišljenje CCJE br. 3 (2002), st. 27 i dalje, posebno 28, 33. Ravnoteža koju je uspostavio ESLJP takođe je bila predmet pažnje naučnika, vidi, između ostalog, *Anja Seibert-Fohr*, Sloboda izražavanja sudija i njihova nezavisnost: Ambivalentan odnos, 89-110, a u pogledu korištenja društvenih medija, *Jannika Jahn*, Komunikacija sudija putem društvenih medija: Procjena smjernica i novih izazova za slobodu govora i dužnosti sudija u svjetlu Konvencije, 137-153, oboje u: *Vladavina prava u Evropi*

- *Skorašnji izazovi i odgovori pravosuđa*, Elósegui/Miron/Motoc (izdanje), 2021.

²⁰ Komentar na Bangalorske principe, stav 134.

²¹ Mišljenje CCJE br. 3 (2002), stav 28.

²² Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 166; *Wille protiv Lihtenštajna* [Vv], 28.10.1999, predstavka br. 28396/95, st. 63.

²³ Vidi Mišljenje CCJE br. 3 (2002), st. 28; Evropska povelja o zakonu za sudije, st. 4.3 (komentar), kaže da sudije ne smiju postati društveni ili građanski izopštenici.

34. Sadržaj i pravila o slobodi izražavanja i etička ograničenja u njenom ostvarivanju trebalo bi da definišu same sudije ili sudijska udruženja²⁴.
35. Prilikom procjene bilo kakvog ograničavanja prava, mora se analizirati i proporcionalnost sankcije ili druge mjere. Kazne ne treba da imaju „zastrašujući efekat“ na ostvarivanje slobode izražavanja drugih sudija, odnosno ne treba da sprečavaju druge sudije da je koriste u vezi sa pitanjima koja se tiču pravosuđa i sudovanja²⁵. Mišljenja izražena u skladu sa preporukama ovog Mišljenja ne bi trebala da podliježu disciplinskim mjerama.

V. Ograničavanje slobode izražavanja / kontroverzni slučajevi

36. Kako bi se sudijama pomoglo da uspostave ravnotežu između njihovog prava na slobodu izražavanja i cilja očuvanja povjerenja javnosti u njihovu nepristrasnost i nezavisnost, potrebne su smjernice u vezi sa istupima koji bi mogli dovesti do njihovog izuzeća (odjeljci 1 i 2), istupa koji bi mogli negativno uticati na autoritet i ugled pravosuđa (odjeljci 3 i 4) i vršenje političkih mandata koji bi mogli pokrenuti pitanja u vezi sa podjelom vlasti (odjeljak 5).

1. Istupanja u vezi sa sudskim postupcima

37. CCJE naglašava da se sudije trebaju suzdržati od bilo kakvih komentara koji bi mogli uticati ili se razumno može očekivati da će uticati na pravo na pravično suđenje bilo koje osobe ili postupka koji se vodi²⁶. Istupi sudija u vezi sa predmetima koji su u toku, uključujući i ton i kontekst same izjave, mogu, kao što nalazi i ESLJP, uticati na ovo pravo²⁷. CCJE naglašava da, kako bi očuvale svoju nepristrasnost, u vršenju sudijske funkcije sudije moraju pokazati maksimalnu diskreciju u vezi sa predmetima na kojima rade. Sudije treba da se ponašaju na način da izbjegnu stvaranje utiska da imaju bilo kakve lične predrasude ili da su pristrasni u datom predmetu. Ako sudija u javnosti implicira da je i prije postupanja u predmetu već stekao nepovoljan stav o predmetu, njegove izjave objektivno opravdavaju bojazni optuženog o njegovoj nepristrasnosti²⁸. Iz toga proizilazi da CCJE podržava zahtjev iz Komentara na principe iz Bangalora da sudija mora pokazati distanciran, objektivan, nepristrasan, otvoren i uravnotežen stav u svojim javnim istupima²⁹, posebno ako postoji moguća veza sa neriješenim ili postupkom koji je u toku.

²⁴ Vidi Vodič o tome kako izraditi i primjenjivati kodekse ponašanja za sudije, Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala, Beč, 2019., str. 14-16.

²⁵ Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 167. To je bio slučaj u predmetu *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009., predstavka br. 29492/05, gde je sudija podnosilac predstavke razriješena nakon što je javno dovela u pitanje nezavisnost sudstva, st. 99.

²⁶ Vidi Mišljenje CCJE br. 3 (2002), stav 40, vidi Bangalorski principi, stav 2.4.

²⁷ Vidi ESLJP *Olujčić protiv Hrvatske*, 5.2.2009, predstavka br. 22330/05, st. 59 i dalje; vidi *Buscemi protiv Italije*, 16.9.1999, predstavka br. 29569/95, st. 68; *Lavents protiv Letonije*, 28.11.2002, predstavka br. 58442/00, st. 119.

²⁸ Vidi ESLJP *Lavents protiv Letonije*, 28.11.2002, predstavka br. 58442/00, st. 119; *Buscemi protiv Italije*, 16.9.1999, predstavka br. 29569/95, st. 68.

²⁹ Komentar na Bangalorske principe, st. 136, vidi i st. 45, 65, 71; Bangalorski principi, stavovi 2.2, 2.4.

38. Sama činjenica da se neka tema ili pitanje može javiti u nekom budućem predmetu ne treba da spriječi sudije u ostvarivanju njihovog prava na slobodu izražavanja, posebno kada je vjerovatnoća da će sudija morati da sudi u takvom predmetu u budućnost mala.
39. Potrebna je povećana budnost u kontekstu istraga koje su u toku, posebno u krivičnim istragama, a s ciljem garancije pretpostavke nevinosti iz člana 6(2) EKLJP³⁰. U krivičnom postupku sudije moraju posebno voditi računa o izboru riječi ako žele obavijestiti javnost o postupku prije nego što neko lice bude suđeno i proglašeno krivim za određeno krivično djelo³¹. Izjave o krivici optuženog prije suđenja su u suprotnosti sa članom 6. EKLJP³².
40. Komentari sudija o riješenim predmetima, osim vlastitih, ne dovode nužno u pitanje njihovu nepristrasnost. Komentarisanje sudske prakse direktno je povezano s njihovom profesionalnom djelatnošću. U svojim profesionalnim aktivnostima, sudije imaju pravo da daju konstruktivne i uvažavajuće komentare o riješenim predmetima.
41. Sudije treba da bude obazrive u odnosima s medijima i da se suzdrže od bilo kakvog iskorištavanja odnosa s novinarima u lične svrhe³³. Javnost ne treba da stekne utisak da sudije žele da utiču na ishod predmeta kroz medijsku komunikaciju.
42. CCJE se slaže s Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP) da sudije kao pojedinci treba da se suzdrže od korištenja medija u vezi sa predmetima na kojima rade, čak i ako su isprovocirani³⁴. Ako mediji ili zainteresovana javnost kritikuju neku odluku, sudija treba izbjegavati da na takve kritike odgovara pisanjem medijima ili odgovarajući na pitanja novinara³⁵. Sudija treba da odgovori na legitimna očekivanja građana kroz jasno obrazložene odluke³⁶. Međutim, kada se sudije ili njihove presude neopravdano kritikuju, udruženja sudija, vijeće za pravosuđe i/ili predsjednik suda imaju institucionalnu obavezu da rasvijetle činjenice kako bi očuvali imidž autoritativnog i nezavisnog sudstva i u javnim raspravama. Pored toga, i u izuzetnim slučajevima kada je sudija oklevetan ili ocrnjen, on treba da ima pravo da se brani i štiti svoj integritet kao i svaki drugi građanin. Sudije treba da dobiju institucionalnu podršku u tom pogledu.
43. Povjerljive informacije do kojih je sudija došao u službenom svojstvu sudija ne smiju se koristiti ili otkrivati u bilo koju svrhu koja nije u vezi sa službenim dužnostima sudije.

³⁰ Vidi ESLJP *Poyraz protiv Turske*, 7.12.2010, predstavka br.15966/06, st. 76-78; *Fatullaev protiv Azerbejdžana*, 22.4.2010, predstavka br. 40984/07, st. 159-162; *Lavents protiv Letonije*, 28.11.2002, predstavka br. 58442/00, st. 126-127.

³¹ Vidi i ESLJP *Daktaras protiv Litvanije*, 10.10.2000, predstavka br. 42095/98, st. 41; *Butkevičius protiv Litvanije*, 26.3.2002, predstavka br. 48297/99, st. 50.

³² Vidi ESLJP *Previti protiv Italije* (odl.), 8.12.2009., predstavka br. 45291/06, st. 253.

³³ Mišljenje CCJE br. 3 (2002), stav 40.

³⁴ Za sudsku praksu ESLJP, vidi *Lavents protiv Letonije*, 28.11.2002, predstavka br. 58442/00, st. 118; *Buscemi protiv Italije*, 16.9.1999, predstavka br. 29569/95, st. 67.

³⁵ Vidi Komentar na principe iz Bangalora, stav 74.

³⁶ Vidi Komentar na principe iz Bangalora, stav 74.

44. Sudije ni pod kojim okolnostima ne mogu biti prisiljavane da javno objasne razloge na osnovu kojih su donijeli određenu presudu.

2. Istupanja u vezi sa javnim raspravama

45. Načela demokratije, podjele vlasti i pluralizma nalažu da sudije imaju slobodu da učestvuju u raspravama od javnog interesa³⁷. Međutim, načelo podjele vlasti sudijama nalaže da se suzdrže od toga da sami djeluju kao političari kada govore u javnosti. Stoga je potrebno uspostaviti razumnu ravnotežu između stepena u kom sudije mogu biti uključene u javne rasprave i potrebe da budu nezavisni i nepristrasni u obavljanju svojih dužnosti i da kao takvi budu i percipirani³⁸. Sadržaj i kontekst datih izjava imaju posebnu važnost u ovom pogledu³⁹.
46. Zbog svog jedinstvenog položaja u demokratiji zasnovanoj na vladavini prava, sudije imaju stručnost i odgovornost da doprinesu unapređenju zakona, odbrani osnovnih prava, pravnog sistema i sudovanja⁴⁰. Dakle, uz očuvanje njihove nepristrasnosti i nezavisnosti, treba im dozvoliti, pa čak ih i podsticati da učestvuju u raspravama o zakonu u informativne i edukativne svrhe⁴¹ i da iznose stavove i mišljenja o slabostima u primjeni zakona i unapređenju zakona, kao i pravnog sistema.
47. U svim javnim istupima o pitanjima od javnog interesa, sudije treba da se izražavaju oprezno, odmjereno, uravnoteženo i sa uvažavanjem. Treba da se suzdrže od diskriminacije, političkog, filozofskog ili vjerskog prozelitizma ili militantnosti.

3. Istupanja u vezi sa pitanjima od značaja za pravosuđe kao instituciju

48. Sudije imaju pravo da komentarišu pitanja koja se tiču osnovnih ljudskih prava, vladavine prava, imenovanja ili napredovanja sudija i pravilnog rada pravosuđa, uključujući nezavisnost pravosuđa i podjelu vlasti⁴². Ako neko pitanje direktno utiče na rad sudova, sudije takođe trebaju imati slobodu da komentarišu politički kontroverzne teme, uključujući prijedloge zakona ili politiku vlade⁴³. Ovo proizilazi iz činjenice da javnost ima legitiman interes da bude informisana o ovim veoma važnim pitanjima u demokratskom društvu⁴⁴. Sudije na rukovodećim pozicijama ili oni koji vrše određene funkcije u udruženjima sudija ili vijeću za pravosuđe imaju istaknutu poziciju da govore u ime pravosuđa.

³⁷ Vidi ESLJP *Previti protiv Italije* (odl.), 8.12.2009., predstavka br. 45291/06; vidi Mišljenje CCJE br. 18 (2015), stav 42.

³⁸ Vidi Mišljenje CCJE br. 18 (2015), stav 42; Mišljenje CCJE br. 3 (2002), st. 30 i dalje, posebno 33.

³⁹ Vidi Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, 48, st. 42.

⁴⁰ Vidi Komentar na Bangalorske principe, stav 156.

⁴¹ Vidi Komentar na Bangalorske principe, stav 139.

⁴² Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, 48, st. 69; vidi takođe Komentar na Bangalorske principe, stav 1138; Mišljenje CCJE br. 3 (2002), st. 33-34.

⁴³ Komentar na Bangalorske principe, stav 138.

⁴⁴ Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 165.

49. Sudije imaju pravo da postavljaju zahtjeve i daju komentare u vezi sa svojim statusom, uslovima rada, kao i svim drugim pitanjima u vezi sa njihovim profesionalnim interesima. Udruženja sudija imaju istaknutu ulogu po ovom pitanju⁴⁵.
50. Sudije bi trebalo da budu uzdržane⁴⁶ kako bi izbjegle ugrožavanje svoje nepristrasnosti ili nezavisnosti. Nadalje, javna predstavljanja vladi pitanja od značaja za pravosuđe ne smiju izgledati kao lobiranje kod vlade ili ukazivanje na to kako bi sudija presudio u određenoj stvari ako bi se ona našla pred sudom. Sudije na visokom položaju u tom pogledu moraju biti posebno oprezne imajući u vidu svoj istaknut položaj.

4. Javna kritika upućena pravosuđu / drugim sudijama

51. Što se tiče javne kritike ili informacija o pitanjima koja se tiču pravosuđa, uključujući komentare o drugim sudijama, CCJE slijedi Evropski sud za ljudska prava (ECtHR) u tome da se suzdržanost primjenjuje na sudije u svim slučajevima u kojima je izgledno da autoritet i nepristrasnost pravosuđa mogu biti dovedeni u pitanje⁴⁷. Razlog za to je taj što je potrebno zaštititi povjerenje javnosti od štetnih napada, posebno s obzirom na činjenicu da sudije koje se suočavaju s kritikom podliježu obavezi suzdržanosti koja ih onemogućava da odgovore⁴⁸.
52. Istupanje je dopušteno ako ne ide dalje od same kritike iz strogo profesionalne perspektive, ako je dio rasprave o pitanjima od velikog interesa za javnost i ako se zasniva na argumentovanim tvrdnjama⁴⁹. Sudija se mora voditi odmjerenošću i ispravnošću čak i kod davanja tačnih informacija⁵⁰. Kada kritikuje druge subjekte u pravosudnom sistemu, sudija mora zadržati poštovanje. Kritika ne treba da bude motivisana ličnim nezadovoljstvom ili neprijateljstvom ili očekivanjem lične koristi. Generalno, sudije treba da izbjegavaju da se izražavaju na impulsivan, neodgovoran i uvredljiv način.
53. Važno je da pravosuđe obezbijedi atmosferu koja će sudijama omogućiti da daju kritičke komentare, posebno u hijerarhijski organizovanom pravosuđu gdje sudije u pogledu napredovanja zavise od svojih kolega višeg ranga. Međutim, prije nego što izađu u javnost, sudije prvo treba da iskoriste sve raspoložive korektivne mjere.

5. Aktivni politički mandat / raniji politički mandat

54. Direktan angažman u stranačkoj politici može dovesti u sumnju podjelu vlasti i nezavisnost i nepristrasnost sudije, zbog čega mnoge države ograničavaju političke aktivnosti sudija. Kako bi se građanima garantovala prava iz člana 6. EKLJP, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) priznaje kao srazmjerno pravo država da sudijama ne dozvole vršenje političkih funkcija⁵¹.

⁴⁵ Mišljenje CCJE br. 23 (2020).

⁴⁶ Komentar na Bangalorske principe sudijskog ponašanja, stav 138.

⁴⁷ Vidi ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009, predstavka br. 29492/05, st. 86; *Di Giovanni protiv Italije*, 9.7.2013, predstavka br. 51160/06, st. 71; *Panioglu protiv Rumunije*, 8.10.2020, predstavka br. 33794/14, st. 114.

⁴⁸ Vidi ESLJP *Morice protiv Francuske* [Vv], 23.04.2015, predstavka br. 29369/10, st. 128.

⁴⁹ Vidi ESLJP *Baka protiv Mađarske* [Vv], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, st. 171; *Panioglu protiv Rumunije*, 8.10.2020, predstavka br. 33794/14, st. 119; *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009, predstavka br. 29492/05, st. 93.

⁵⁰ Vidi ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009, predstavka br. 29492/05, st. 93.

U Komentaru na principe iz Bangalora navodi se da su sudijske dužnosti nespojive sa određenim političkim aktivnostima, kao što je članstvo u nacionalnom parlamentu ili lokalnom vijeću⁵².

55. CCJE se pridružuje Evropskom sudu za ljudska prava u zaključku da prethodna pripadnost nekoj političkoj stranci nije dovoljna da dovede u sumnju nepristrasnost sudije, posebno ako nema naznaka da članstvo ima bilo kakvu vezu sa samim predmetom⁵³.
56. Međutim, kako bi se zaštitilo povjerenje javnosti u pravosuđe, osnovni standardi ponašanja sudija, kao što je očuvanje ugleda pravosuđa, treba da važe i tokom političkog mandata sudije⁵⁴. Ukoliko sudija davanjem određenih izjava tokom svog političkog djelovanja prekrši standarde sudijske nezavisnosti i nepristrasnosti, on se mora izuzeti u predmetima u kojima ta pitanja postanu relevantna. Kako bi zadržali mogućnost povratka na sudijsku funkciju nakon prestanka političkog mandata, imperativ je da izbjegavaju davanje izjava zbog kojih mogu biti percipirani kao nepodobni za sudijsku funkciju.
57. U zemljama u kojima sudije mogu vršiti politički mandat (ne nepuno radno vrijeme) ili pored svoje sudijske funkcije biti i članovi neke političke stranke, oni trebaju pokazati suzdržanost kako ne bi ugrozili svoju nezavisnost ili nepristrasnost⁵⁵. Imperativ je da izbjegavaju zauzimanje striktno stranačkih i čvrstih stavova o bilo kojim političkim ili drugim pitanjima, a koji izazivaju razumnu sumnju u njihovu generalnu sposobnost da o takvim pitanjima odlučuju na objektivni način.

VI. Očuvanje nezavisnosti pravosuđa kao zakonska i/ili etička dužnost sudija, udruženja sudija i vijeća za pravosuđe

58. U svojim mišljenjima CCJE br. 3 (2002)⁵⁶ i br. 18 (2015)⁵⁷, CCJE je zauzeo stav da je svaki sudija odgovoran za unapređenje i očuvanje nezavisnosti sudstva, što funkcionise ne samo kao ustavna garancija za sudiju, već sudijama nameće i etičku i/ili zakonsku obavezu njenog očuvanja i istupanja u odbranu vladavine prava i nezavisnosti sudstva kada su te osnovne vrijednosti dovedene u opasnost⁵⁸. To se odnosi i na pitanja unutrašnje i vanjske nezavisnosti.
59. Imajući u vidu evropsku i međunarodnu saradnju u pravnim stvarima i važnost evropskog i međunarodnog prava u zaštiti nezavisnosti sudstva, sudije mogu djelovati u vezi sa prijetnjama po nezavisnost pravosuđa kako na domaćem tako i na međunarodnom planu.

⁵¹ Vidi ESLJP *Briķe protiv Latvije*, 29.6.2000, predstavka br. 47135/99.

⁵² Komentari na Bangalorske principe, stav 135.

⁵³ Vidi ESLJP *Otegi Mondragon i drugi protiv Španije* (odl.), 6.11.2018, predstavka br. 4184/15 (et al).

⁵⁴ Vidi ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26.2.2009, predstavka br. 29492/05, st. 85 i dalje; u ovom slučaju, sutkinja je suspendovana sa sudijske funkcije do izbora na kojima je bila kandidat.

⁵⁵ Vidi CCJE Mišljenje br. 3 (2002), st. 30, 33; vidi takođe Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, st. 66.

⁵⁶ Mišljenje CCJE br. 3 (2002), stav 34.

⁵⁷ Mišljenje CCJE br. 18 (2015), stav 41.

⁵⁸ ESLJP, *Žurek protiv Poljske*, 10.10.2022, predstavka br. 39650/18, st. 222; Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, st. 102; Generalna skupština ENCJ-a, Sofijska deklaracija 2013, st. vii; Komentari na Bangalorske principe, st. 140, vidi takođe CCJE Magna Carta sudija, st. 3.

60. Ako su nezavisnost sudstva ili sposobnost sudske vlasti da vrši svoju ustavnu ulogu ugroženi ili napadnuti, sudstvo mora biti snažno i odlučno braniti svoju poziciju⁵⁹. Ova obaveza posebno dolazi do izražaja kada je demokratija nefunkcionalna, kada se njene osnovne vrijednosti osipaju, a nezavisnost pravosuđa napadnuta.
61. Pošto dužnost odbrane proizilazi iz nezavisnosti, ona se odnosi na svakog sudiju⁶⁰. Kada sudija na takav način istupa ne samo u lično ime, već i u ime vijeća za pravosuđe, udruženja sudija ili drugog predstavničkog tijela pravosuđa, zaštita tog sudije će time biti pojačana.⁶¹ Uzimajući ovo u obzir, te u zavisnosti od pitanja i konteksta, vijeće za pravosuđe⁶², udruženja sudija⁶³, predsjednici sudova ili druga nezavisna tijela mogu biti u najboljoj poziciji da se bave ovim pitanjima, kao na primjer ustavnim pitanjima na visokom nivou. Sudije svoje stavove mogu iznositi i u okviru međunarodnih udruženja sudija.
62. Međutim, ako bi se bilo koje od ovih pitanja pojavilo pred sudom dotičnog sudije i ako bi se njegova nepristrasnost mogla razumno dovesti u pitanje, sudija se mora izuzeti iz postupka⁶⁴.

VII. Etička dužnost sudija da javnosti predstavljaju rad pravosuđa

63. Sudije treba da nastoje da unaprijede i očuvaju povjerenje javnosti u rad pravosuđa tako što će povećati razumijevanje, transparentnost i pomoći da se izbjegne pogrešno razumijevanje od strane javnosti⁶⁵. CCJE podržava stav zauzet u Bangalorskim principima da sudije treba da imaju za cilj da informišu javnost o tome šta znači nezavisnost pravosuđa⁶⁶. Sudije treba dalje da objasne rad pravosuđa, uključujući dužnosti i ovlaštenja sudija. Oni treba da rasvijetle ulogu pravosuđa i njihov odnos sa drugim granama vlastima. Generalno, sudije treba da pokažu kako vrijednosti pravosudnog sistema funkcionišu u praksi⁶⁷.
64. CCJE se do sada fokusirao na edukativnu ulogu sudova i udruženja sudija, jer su oni posebno dobro pozicionirani da vrše takvu ulogu⁶⁸. Komitet ministara Savjeta Evrope podržava uvođenje funkcije glasnogovornika sudova ili press službi pri sudovima, vijećima za pravosuđe i drugim nezavisnim tijelima⁶⁹.

⁵⁹ Mišljenje CCJE br. 18 (2005), stav 41.

⁶⁰ ESLJP *Žurek protiv Poljske*, 10.10.2022, predstavka br. 39650/18, st. 222.

⁶¹ ESLJP *Žurek protiv Poljske*, 10.10.2022, predstavka br. 39650/18, st. 222.

⁶² Njihov zadatak je da čuvaju nezavisnost sudije pojedinca i sudstva i da štite vladavinu prava, Mišljenje CCJE br. 23 (2020), st. 29; vidi i Mišljenje CCJE br. 7 (2005), C.13.

⁶³ Generalno, udruženja sudija imaju važnu ulogu u odbrani nezavisnosti sudstva u javnim raspravama, vidi Mišljenje CCJE br. 23 (2020), st. 17.

⁶⁴ Vidi Komentar na Bangalorske principe, stav 140.

⁶⁵ Vidi Mišljenje CCJE br. 7 (2005), stavovi 6.-23.; vidi i ENCJ, *Pravosuđe, društvo i mediji*, Izvještaj 2011.-2012.

⁶⁶ Komentar na Bangalorske principe, stav 44.

⁶⁷ Vidi takođe Izvještaj ENCJ-a o povjerenju javnosti i ugledu pravosuđa (2018.-2019.), Poglavlje V, 5.3.

⁶⁸ Mišljenje CCJE br. 23 (2020), st. 44-46; Mišljenje CCJE br. 18 (2015), st. 32; Mišljenje CCJE br. 7 (2005), st. 6-23.

Evropska mreža pravosudnih vijeća (ENCJ) konstatuje da su sudije kao pojedinci uzdržani od istupanja u medijima u funkciji glasnogovornika⁷⁰.

65. CCJE smatra da sudije kao pojedinci sa odgovarajućim komunikacijskim vještinama takođe mogu objasniti funkcionisanje i vrijednosti pravosuđa⁷¹. Pored edukativnih foruma⁷², oni mogu koristiti i medije, uključujući društvene medije, kao odličan alat za promotivne aktivnosti i edukovanje javnosti⁷³. U takvim slučajevima, sudije bi se, u saradnji sa sudijama određenim za rad s medijima ili službenicima za odnose s javnošću, trebale temeljno pripremiti⁷⁴, te voditi računa o tome da se pridržavaju obaveze sudijske suzdržanosti, izražavajući se na neutralan i nepristrasan način⁷⁵.

VIII. Korištenje društvenih medija od strane sudija

1. Sloboda izražavanja sudija na internetu i van njega

66. Opšte je prihvaćeno da su prava koja ljudi imaju van interneta podjednako zaštićena i na internetu, posebno kada se radi o slobodi izražavanja. U skladu sa onim što slijedi, sudije društvene mreže mogu koristiti kao i svi drugi građani⁷⁶.

2. Izrada smjernica za korištenje društvenih mreža od strane sudija

a) Definicija društvenih medija

67. CCJE podsjeća na opšte shvatanje pojma društvenih medija kao oblika elektronske komunikacije (kao što su web stranice za društveno umrežavanje i mikroblogovanje) putem kojih korisnici stvaraju *online* zajednice za razmjenu informacija, ideja, ličnih poruka i drugog sadržaja (kao što su video zapisi). U skladu sa Preporukom Komiteta ministara Savjeta Evrope CM/Rec(2022)11 o principima upravljanja medijima i komunikacijama, u Mišljenju se koristi širi pojam medija, a društvene platforme kvalifikuju kao digitalne usluge koje povezuju učesnike na višestranim tržištima, postavljaju pravila za takve interakcije i koriste algoritamske sisteme za prikupljanje i analizu podataka i personalizaciju svojih usluga⁷⁷.

⁶⁹ Vidi Preporuku CM/Rec(2010)12 Komiteta ministara o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, st. 19; vidi Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), Vodič za komunikaciju sa medijima i javnošću za sudove i tužilaštva, CEPEJ(2018)15 i Mišljenje CCJE br. 7 (2005), st.3 i dalje.

⁷⁰ ENCJ, Izvještaj 2011. - 2012., stav 6.2.6.

⁷¹ Izvještaj ENCJ 2018.-2019., Poglavlje V, 5.3.

⁷² Vidi Komentar na Bangalorske principe, st. 156-157.

⁷³ Vidi Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, st. 77; Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, st. 1, 8; cf. Izvještaj ENCJ-a 2018.-2019., Poglavlje II, 2.1.

⁷⁴ Vidi ENCJ, Izvještaj 2011.-2012., st. 6.2.6.

⁷⁵ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 1.

⁷⁶ Za primjenu čl. 10 EKLJP na *online* komunikaciju, vidi ESLJP *Delfi AS protiv Estonije* [Vv], 16.6.2015, predstavka br. 64569/09, § 110; *Kozan protiv Turske*, 1.3.2022, predstavka br. 16695/19.

⁷⁷ Vidi Dodatak Preporuci CM/Rec(2022)11 Komiteta ministara o principima upravljanja medijima i komunikacijama, stav 4.

b) Primjenjivost opšteg pravila o suzdržanosti sudija

68. Međunarodni instrumenti ne sadrže mnogo smjernica o tome kako sudije treba da ostvaruju svoju slobodu izražavanja na internetu. Opšteprihvaćeni stav, koji podržava i CCJE, je da se primjenjuje opšta obaveza suzdržanosti sudija⁷⁸. To znači da sudije treba da izbjegavaju iznošenje stavova ili otkrivanje ličnih informacija na internetu koji potencijalno mogu ugroziti nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa, pravo na pravično suđenje ili dostojanstvo funkcije i (povjerenje javnosti u) autoritet pravosuđa. U tu svrhu, sudije moraju biti obazrive u korištenju društvenih medija⁷⁹. Kao što je specijalni izvjestilac UN-a za nezavisnost sudija i advokata naveo, suzdržanost sudija u komunikaciji na društvenim mrežama ne znači da se sudije moraju povući iz javnog života koji se dešava na društvenim mrežama.⁸⁰
69. Uz određene izuzetke, privatna komunikacija ne bi trebala biti predmet ograničenja slobode izražavanja. Pod privatnom komunikacijom se podrazumijeva da se ona odvija bilateralno ili u zatvorenoj grupi kojoj sudija mora dozvoliti pristup, uključujući usluge razmjene poruka od jedne osobe do druge ili zatvorene grupe društvenih platformi.

c) Prilagođavanje ponašanja sudija specifičnim izazovima komunikacije putem društvenih medija

70. Upotreba društvenih medija postavlja nove izazove i etičke probleme u vezi s prikladnošću objavljenog sadržaja i demonstriranjem pristranosti ili interesa. Društveni mediji imaju široku dostupnost i domet, što iziskuje veću kontrolu objavljenog sadržaja. Društveni mediji imaju trajni kapacitet čuvanja, što povećava rizik od profilisanja. Sadrže ličnu komunikaciju u pisanoj formi, što povećava rizik od objavljivanja privatnih poruka bez dozvole, kao i rizik od iskrivljavanja sadržaja u komunikaciji koja slijedi⁸¹. Komunikacija je brza i precizna, što bi moglo navesti sudije da objave nepromišljene objave. Radnje, kao što su "lajkovanje" ili prosljeđivanje informacija koje iznose drugi, mogu izgledati relativno sitne i uzgredne, ali se kvalifikuju kao i svako drugo izražavanje sudijskog mišljenja⁸². Za razliku od tradicionalnih medija, na društvenim mrežama nedostaje vratar, što sudijama omogućava da objave sve što im padne na pamet.
71. Ovi specifični rizici zahtijevaju od sudije da bude posebno oprezan u komunikaciji putem društvenih medija⁸³. CCJE konstatuje da dijeljenje ličnog sadržaja može negativno uticati na ugled sudije ili cjelokupnog pravosuđa i da ono kao takvo predstavlja značajan rizik⁸⁴. Iz toga proizilazi da sudije komunikaciju preko društvenih mreža ili servisa ne treba da koriste za razmjenu poruka sa strankama, njihovim zastupnicima ili javnošću, a u vezi sa predmetima u kojima postupaju ili će vjerovatno

⁷⁸ Vidi takođe Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stavovi 1,15; Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, stavovi 78, 81; vidi Preporuka Komiteta ministara CM/Rec(2010)12 o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, st.19

⁷⁹ Vidi Mišljenje CCJE br. 3 (2002), st. 40, u vezi sa odnosima sa medijima.

⁸⁰ Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, st. 79.

⁸¹ Vidi Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, st. 81; vidi Izvještaj ENCJ-a 2018.-2019., Poglavlje II, 2.1.

⁸² Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 6.

⁸³ Vidi Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019., A/HRC/41/48, st. 81.

⁸⁴ vidi Izvještaj ENCJ 2018.-2019., Poglavlje II, 2.1.

postupati⁸⁵. Sudije trebaju biti obazrive kada je u pitanju rizik od lažnog predstavljanja kod istupanja u zatvorenim grupama. Takođe trebaju biti obazrivi kod kreiranja određenog „profila“ kroz svoje komentare, a koji ostavljaju utisak da nisu otvoreni i objektivni po pitanju određenih tema. Isto važi i za grupe na društvenim platformama u koje ulaze ili za osobe koje prate i komentare kojima "lajkuju" ili "retvituju" objave, jer što su one jednostranije, to više ljudi može steći utisak da te sudije nisu nezavisne i nepristrasne⁸⁶. Kada učestvuju u raspravama o svom radu u svojstvu sudija, zaštita autoriteta i dostojanstva funkcije sudije treba da odvraća od komentara koji dovode u pitanje njihovu doličnost u vršenju dužnosti.

72. Sudije moraju čuvati autoritet, integritet, uzvišenost i dostojanstvo sudijske funkcije⁸⁷. Sudije trebaju imati na umu da način izražavanja, odjeća, fotografije i otkrivanje drugih ličnih pojedinosti mogu narušiti ugled pravosuđa. Dopuštanje sudijama da javno iznose pojedinosti o svom privatnom životu, kao što su životni stil ili porodica, nosi određene rizike u tom smislu. Da li neki izraz potencijalno ugrožava ugled sudije ili pravosuđa treba cijeliti u svjetlu konkretnog slučaja.
73. Sudije ne treba da komuniciraju putem društvenih medija na način koji može negativno uticati na percepciju javnosti o integritetu pravosuđa, npr. djelujući kao influenseri.
74. Sudije treba da razmotre da li bi bilo kakav neprimjeren digitalni sadržaj koji je prethodio njihovom imenovanju mogao narušiti povjerenje javnosti u njihovu nepristrasnost ili ugled pravosuđa. Ukoliko je to slučaj, trebali bi da, ako je moguće, uklone taj sadržaj, poštujući pravila svog pravnog sistema⁸⁸.

d) Transparentno korištenje društvenih medija (podliježe odobrenju)

75. Obaveza suzdržanosti primjenjuje se i na komunikaciju putem društvenih medija, bez obzira na to da li sudija tu otkriva svoj identitet ili ne⁸⁹. Ne postoji osnova da se sudije spriječe da koriste pseudonime. Međutim, korištenje pseudonima ne dopušta neetičko ponašanje. Nadalje, nepominjanje sudijske funkcije ili korištenje pseudonima ne garantuje da pravo ime ili položaj u pravosuđu neće biti objelodanjeni. Odricanje od odgovornosti na svom profilu na društvenim mrežama, navodeći da su svi sadržaji ili mišljenja izraženi u lično ime, ne oslobađa sudiju od obaveze suzdržanosti.

e) Važnost obuke sudija za korištenje društvenih medija

76. CCJE naglašava važnost obuke svih sudija o aplikacijama društvenih medija i etičke implikacije njihovog korištenja u ličnom i profesionalnom kontekstu⁹⁰.
77. Obuka sudijama treba da pomogne da razumiju do koje mjere treba da budu povučeni kako bi zaštitili svoju sigurnost i ispunili svoje obaveze u pogledu očuvanja nezavisnosti i nepristrasnosti, dostojanstva sudijske funkcije i povjerenja javnosti u pravosuđe.

⁸⁵ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 17.

⁸⁶ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 18.

⁸⁷ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stavovi 5 i 18.

⁸⁸ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 21.

⁸⁹ Vidi Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, stav 16. Pod uslovom da to ne krši važeće etičke standarde ili postojeća pravila koja zabranjuju identifikaciju sudije kao nosioca pravosudne funkcije na društvenim mrežama. Vidi st. 12-13.

⁹⁰ Vidi takođe Izvještaj ENCJ-a 2018.-2019., Poglavlje II, 2.7; Izvještaj ENCJ-a 2011.-2012., 6.2.4; Neobavezujuće smjernice UNODC-a o korištenju društvenih medija od strane sudija, st. 14, 38-40; Mišljenje CCJE br. 23 (2020), st. 18; CCJE Magna Carta, st.18.

Razumijevanje o tome koje platforme društvenih medija se koriste, kako različite platforme društvenih medija funkcionišu, koja vrstu informacija se može na primjeren način dijeliti na različitim platformama i koje potencijalne rizike i posljedice učešće u takvoj komunikaciji može imati, su prikladne teme za obuku sudija. Obuka treba da obuhvati tehničke aspekte (kao što su različita podešavanja privatnosti na različitim društvenim platformama), aspekte profilisanja i zaštite podataka.

78. Pravosuđe treba da osigura obuku za novoimenovane i doživotno imenovane sudije na kontinuiranoj osnovi. Udruženja sudija mogu dati svoj doprinos obuci i razmjeni znanja i najboljih praksi među sudijama.

IX. Preporuke

1. Sudija uživa pravo na slobodu izražavanja kao i svaki drugi građanin. Pored individualnog prava sudije, načela demokratije, podjele vlasti i pluralizma nalažu da sudija ima slobodu da učestvuju u raspravama od interesa za javnost, posebno u vezi sa pitanjima koja se tiču pravosuđa.
2. U situacijama u kojima su demokratija, podjela vlasti ili vladavina prava ugroženi, sudije moraju biti snažne i imaju dužnost da istupaju u odbranu nezavisnosti pravosuđa, ustavnog poretka i oživljavanja demokratije, kako na domaćem tako i na međunarodnom planu. To uključuje stavove i mišljenja o pitanjima koja su politički osjetljiva i protežu se na unutrašnju i vanjsku nezavisnost sudija kao pojedinaca i pravosuđa uopšte. Sudije koje istupaju u ime vijeća za pravosuđe, udruženja sudija ili drugog predstavničkog tijela pravosuđa uživaju širu diskreciju u tom pogledu.
3. Osim udruženja sudija, vijeća za pravosuđe ili bilo kog drugog nezavisnog tijela, sudije kao pojedinci imaju etičku obavezu da javnosti predstave pravosudni sistem, funkcionisanje pravosuđa i njegove vrijednosti. Boljim razumijevanjem, transparentnošću i pomaganjem da se izbjegne lažno predstavljanje u javnosti, sudije mogu pomoći u unapređenju i očuvanju povjerenja javnosti u pravosuđe.
4. U ostvarivanju svoje slobode izražavanja, sudije treba da budu svjesne svoje specifične odgovornosti i dužnosti u društvu i da budu suzdržane u iznošenju svojih stavova i mišljenja u svim okolnostima u kojima bi, u očima razumnog posmatrača, njihova istupanja mogla ugroziti njihovu nezavisnost ili nepristrasnost, dostojanstvo funkcije koju vrše ili autoritet pravosuđa. Posebno se trebaju suzdržati od komentara o predmetima u kojima postupaju. Sudije takođe moraju štiti povjerljivost postupka.
5. Kao opšti princip, sudije treba da izbjegavaju uključivanje u kontroverzne društvene teme. Čak i u slučajevima kada im je dozvoljeno članstvo u političkoj stranci ili učešće u javnoj raspravi, neophodno je da se sudije uzdrže od bilo kakve političke aktivnosti koja bi mogla ugroziti njihovu nezavisnost ili nepristrasnost, ili ugled pravosuđa.
6. Sudije treba da budu svjesne i dobiti, ali i rizika koje medijska komunikacija sa sobom nosi. U tu svrhu, pravosuđe treba da osigura obuku za sudije putem koje će se sudije edukovati o korištenju medija kao odličnog alata za informisanje javnosti. Istovremeno, treba podići svijest o tome da svaka objava na društvenim mrežama postaje trajna, čak i nakon brisanja, te se može slobodno tumačiti ili čak izvlačiti iz konteksta. Pseudonimi ne izuzimaju od obaveze etičkog ponašanja na internetu.

Sudije treba da se suzdrže od objavljivanja bilo čega što bi moglo ugroziti povjerenje javnosti u njihovu nepristrasnost ili je u sukobu s dostojanstvom njihove funkcije ili pravosuđa.

7. Pravila ili kodekse ponašanja u vezi sa stepenom slobode izražavanja sudija i bilo kakvim ograničenjima u njenom ostvarivanju treba da sačine same sudije ili njihova udruženja.